

บทนำจากกองบรรณาธิการ

ทศวรรษ 14 ตุลาคม กับขบวนการเคลื่อนไหวสังคมไทยปัจจุบัน

1.

การลุกฮือ 14 ตุลาคมผ่านมาแล้วเป็นเวลา 10 ปี สำหรับเยาวชนคนหนุ่มสาวทั่วไปหรือแม้แต่ในมหาวิทยาลัยเอง น้อยคนนักที่จะรู้จักการลุกฮือ 14 ตุลา ฯ ที่ พวกเขาไม่ได้สัมผัสเหตุการณ์ 14 ตุลา ฯ แต่ทว่าพวกเขาไม่ได้จำมันต่างหาก เหตุการณ์ 14 ตุลา ฯ เกิดขึ้นในขณะที่พวกเขายังอ่อนวัยเกินไปกว่าที่จะจดจำมัน จากสาเหตุที่ประกอบกับการคลี่คลายของขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมหลังจากนั้น เห็นได้ชัดว่าปัจจุบันกำลังเกิดข้ออ้างวงลที่การลุกฮือ 14 ตุลา ฯ จะขาดตอน ขาดตอนทั้งทางความคิดและในทางปฏิบัติการสำหรับคนรุ่นใหม่.

2.

วาระแห่งทศวรรษการลุกฮือ 14 ตุลา ฯ พ้องพานกับวาระแห่งทศวรรษสัญญากรรมของคาร์ล มาร์กซ ใน “บทเสนอว่าด้วยฟอยเออบัค” ของมาร์กซ มีข้อความที่กระตุ้นเตือนเรอบางตอนดังนี้

ข้อเสนอนี้ 2 – “คำถามที่ว่าความกึกของมนุษย์จะสามารถบรรลุถึงสังคมนิยมทางทวิสัยได้หรือไม่นั้น มิใช่เป็นคำถามเชิงทฤษฎี แต่เป็นคำถามเชิงปฏิบัติ มนุษย์ก็องเป็นผู้พิสูจน์สังคมนิยม นั่นก็คือพิสูจน์ความเป็นจริงและพลังแห่งการกึกของเขาค้ำยันนี้ในการปฏิบัติ ข้อโต้แย้งเรื่องความเป็นจริงหรือความไม่เป็นที่จริงของการกึกซึ่งโคกเกี่ยวจากการปฏิบัตินั้น ไซร์เป็นคำถามเชิงวิชาการล้วน ๆ

ข้อเสนอนี้ 8 – “วิถีทางสังคมนิยมทั้งปวงโดยแก่นแท้แล้วเป็นวิถีเชิงปฏิบัติ ความลังเลลังเลทั้งปวงซึ่งนำทฤษฎีไปสู่รหัสยลัทธิจะกั้นพบค่าเฉลี่ยอันสมเหตุผลในการปฏิบัติของมนุษย์และ ในการเข้าใจการปฏิบัติที่ว่านี้

ข้อเสนอกี 11 — “บรรดาปรัชญาเมธีอธิบายโลกกันไปต่าง ๆ นานา แต่ความสำคัญอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงโลก”

วิกฤตศรัทธาสังคมนิยมใน 3-4 ปีหลังนี้ ได้ตั้งคำถามและท้าทายการวิเคราะห์เข้าใจสังคมไทยของแนวคิดมาร์กซิสต์แบบเดิมอย่างหนัก แนวการวิเคราะห์เข้าใจสังคมไทย แม้ในแวดวงมาร์กซิสต์ด้วยกันเองก็แตกแขนงออกไปหลากหลายสำนักขึ้น ทว่าขณะเดียวกันความเฉื่อยชาต่อการเปลี่ยนแปลงโลกเปลี่ยนแปลงสังคมก็มีมากขึ้น คนจำนวนมาก “อาสา” เป็นผู้สังเกตการณ์มากกว่าผู้กระทำการ ผู้คนต่างหมยมนับนิ้วมือจะได้เข้าให้ถึงยอดสังขารมสูงสุดด้วยการอ่านและญาณทรรศนะ แทนการปฏิบัติ ดูเหมือนว่าขบวนการสังคมนิยมได้ช่วงชิงเอาสำนักการเรียนรู้ประวัติศาสตร์คืนมาจากลัทธิคัมภีร์ ด้วยต้นทุนที่ก้าวดูดูเสียสละความผูกพันแห่งการเป็นผู้กระทำการทางประวัติศาสตร์ให้แก่ ‘หอคอยงาช้าง’ ไป

ในวาระศตวรรษแห่งอสังกรรมของมาร์กซ์ วาทะที่ว่า “บรรดาปรัชญาเมธีอธิบายโลกกันไปต่าง ๆ นานา แต่ความสำคัญอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงโลก” นั้น อาจจะแก้เสียใหม่เพื่อใช้อธิบายสภาพของขบวนการนักศึกษาปัญญาชนในสังคมไทยว่า

“บรรดาปรัชญาเมธีอธิบายโลกกันไปต่าง ๆ นานา แต่ความสำคัญอยู่ที่การปล่อยโลกให้หมุนไปเองซ้ำ ๆ...ซ้ำ ๆ”

ดูเหมือนเราจะลืมไปว่าทศวรรษที่ผ่านมาขบวนการนักศึกษาปัญญาชนในสังคมไทยไม่เคยคิดโดยไม่ทำด้วย และทศวรรษ 14 ตุลา ฯ ไม่เพียงแต่เป็นทศวรรษแห่งความพยายามวิเคราะห์เข้าใจสังคมไทยเท่านั้น หากยังเป็นทศวรรษแห่งความพยายามเปลี่ยนแปลง-ความพยายามปฏิวัติสังคมไทยด้วย.

ศูนย์วิทยพัทยากร

3.

ทุกวันนี้มีผู้คนไม่น้อยเชื่อว่าระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จแบบสังคมนิยมไม่มีวันจะหวนกลับมาบนเวทีการเมืองไทยแล้ว การลุกฮือ 14 ตุลา ฯ ได้ยุติมันและหันเหสังคมไทยไปในทิศทางใหม่ซึ่งไม่อนุญาตให้ระบอบรัฐกษัตริย์เผด็จการใด ๆ สถาปนาตนเองขึ้นได้อีก ความเชื่อนี้เป็นจริงหรือมายาการของตรรกะ ?

ความต่อเนื่องของการลุกฮือ 14 ตุลา ฯ แสดงออกมาในผลกระทบทางการเมืองและจิตสำนึกต่อสังคมไทย เป็นความจริงที่ว่าสำนักต่อสู้เสรีภาพ ประชาธิปไตย ความเป็นธรรมและความก้าวหน้าได้แพร่

(8)

ขยายและซึมลึกลงในจิตใจของสังคมระดับหนึ่ง สังคมไทยและสังคมโลกเมื่อปี พ.ศ. 2526 เปลี่ยนค่างไปจากปี พ.ศ. 2516 อย่างมากมาย รูปแบบการปกครองอำนาจนิยมเพื่อการพัฒนาทุนนิยมแบบพึ่งพาของตฤณกัณหกเงื่อนไซและภารกิจการทางประวัติศาสตร์ของมันไปแล้ว เหล่านี้ไม่อาจปฏิเสธได้ แต่ถ้าเรากำลังเอาเกณฑ์ระดับการกษีเผด็จการทางการเมืองมาทาบวัดข้ามวิถีเวลาทางประวัติศาสตร์และปลอบ โยน คนเองว่ายุคสมัยจะไม่เกิดขึ้นอีกแล้วละก็ นั่นก็หมายความว่าเรากำลังวางความเชื่อที่มองโลกของแ่งคี่ของเราบนพื้นฐานหลักประกันที่ปราศจากมิกิเวลาทางประวัติศาสตร์อย่างสิ้นเชิงเช่นกัน ฟุ้งหิมะรินนี้เราจะต้องประสบกับระดับการกษีเผด็จการทางการเมืองที่เท่ากับหรือหนักหน่วงกว่าก่อน 14 ตุลา ฯ หรือไม่—ยังคงเป็นคำถามอยู่ และคำตอบข้อปัญหาการรจนี้จะหาได้—ไม่ไรในความเชื่อที่มองโลกในแ่งคี่ใด ๆ—แต่ในการวิเคราะห์ที่กระบวนการพัฒนาที่เป็นจริงของเศรษฐกิจการเมืองไทย, กุลกำลังทางรชนชั้นในสังคมไทย และรูปแบบของทุนที่เป็น ไปได้บนพื้นฐานนั้น.

4.

ผู้ปรารถนาอีกจำนวนมากเรียกร้องให้ “ชรูงประชาธิปไตยชั้นสูงเค่น” ให่วางการพิทักษ์รูปแบบการปกครองประชาธิปไตยรัฐสภาเป็นเป้าหมายสูงสุดในระยะยาวของขบวนการเคลื่อนไหวสังคมไทย ถือการต่อสู้จ้ก้านเผด็จการทหารเป็นหัวใจของขบวนการ ใหรรักษาอกผลประชาธิปไตยที่ได้มาจากการลุกฮือ 14 ตุลา ฯ เอาไว้จนถึงที่สุด งกเว้นการเคลื่อนไหวที่เกินกว่าชั้นประชาธิปไตยออกไปเพราะจะเป็นการทำให้มิศรของเราตกใจ

ศูนย์วิทยพัทยากร

“แน่นอนว่า “ประชาธิปไตย” ยังคงเป็นประเด็นการเมืองที่ค้องแกไข อกผลสิทธิประชาธิปไตยจากการลุกฮือ 14 ตุลา ฯ ยังเป็นสิ่งที่ค้องรักษา แต่ดูเหมือนว่าผู้ปรารถนาอีกเหล่านี้จะหลงลืมความจริงจำนวนหนึ่งไป ความจริงดังกล่าวก็คือขณะทีสิทธิประชาธิปไตยขยายกว้างขึ้นอยู่บ้างในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา อำนาจผูกขาดทางเศรษฐกิจของทุนำขยายค้วออกไปอย่างไพศาลค้วเช่นกัน ชาวชนบทเป็น 10 ล้านคน ยังจน ชาวบ้านนับล้าน ๆ ยังว่างงาน เด็กไทยกว่าครึ่งยังคงเป็น หรือมากรรมอย่าง ลีดกเป็นกัมาในรูปโรลชากอาหาร ความฝั่งเสมอภาคในสังคมยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น—ถ้าไม่ลิ่งกับ เสวร้ายไปกว่าง่า นี่ค้อสิ่งกัรุมเร้าเกาะกุมความคึกคึกใจของมวลรชนร้อนแรงกว่าความปรารถนาเสรีภาพใด ๆ ทั้งปวง นักเศรษฐศาสตร์การเมืองย่อมไม่อาจพึ่งพอใจกับคำตอบอากการใช้ทางสังคมเฉพาะในแ่งสถาบันการเมืองล้วน ๆ เท่านั้น เขาค้องการและค้องแสวงหาคำตอบกัในทางเศรษฐกิจและการเมืองควบคู่กันไปด้วย

คำถามแห่งทศวรรษ 14 ตุลาคม ๖ ไม่ใช่ “จะรักษาระบอบการเมืองใด ?” แต่คือ “จะสร้างองค์กรร่วมแห่งระบอบเศรษฐกิจสังคมใด ?” หรือ “ยูโทเปียไหน ?” ต่างหาก.

5.

นักคิดผู้ท้วงโยสังคมไทยจำนวนมากได้พยายามเสนอวิถีทางปฏิบัติแก่ขบวนการเคลื่อนไหวสังคมนิยมไทย : ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ เสนอให้ใช้ “ยุทธศาสตร์การปฏิรูปเชิงรุก” และ “การปฏิวัติจิตสำนึก”, อนุช อภาภิรม เสนอ “ยุทธศาสตร์การพัฒนารูปแบบสันติ”, ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เสนอ “ปฏิบัติการด้วยความไม่รุนแรง”, พระประชา ปสนนธมโม เสนอ “แนวทางอหิงสา” เป็นต้น นำเสียงของบรรดาข้อเสนอกับที่ขึ้นอยู่กับพื้นฐานระเบียบวิธีคิดและปรัชญาที่ต่างกันเหล่านี้แฝงการตั้งคำถามต่อวิถีดำเนินของขบวนการสังคมนิยมตลอด 10 ปีที่ผ่านมาไว้อยู่ สรุปลักษณะของคำถามก็คือเป็นการท้าทาย “ความรุนแรง” และ “การปฏิวัติ”

ใช่ทีเดียว ขบวนการ 14 ตุลาคม ๖ คือการวิพากษ์ทางประวัติศาสตร์ต่อการพัฒนาอย่างเสียคุณค่าของสังคมไทยภายใต้ระบอบเผด็จการแบบสฤษดิ์ เป็นการวิพากษ์ด้วยปฏิบัติการที่ปฏิวัติอย่างรุนแรงของมวลชนเรือนแค้นเรือนล้าน ในวันที่มหาวิปโยคและวันมหาปิตินั้นได้เกิด “ความรุนแรง” ขึ้น ชีวีตสูงค่าเรือนร้อยและทรัพย์สินสังคมนิยมมูลค่ามหาศาลถูกผลาญทำลายไปในความรุนแรงดังกล่าว แต่ความทรงจำทางประวัติศาสตร์บอกเราว่า ความรุนแรงนั้นไม่ได้ระเบิดขึ้นมาจากเจตนา การเตรียมการ หรือนำมือของมวลชน หากระเบิดขึ้นจากฝ่ายที่อยู่ใต้อำนาจซึ่งกุมไว้ทั้งความรุนแรงไว้พร้อมมูล และเมื่อมันได้ระเบิดขึ้นแล้ว การตอบโต้ตามสัญชาตญาณของการเอาตัวรอดและป้องกันตนเองจากมวลชนก็ทำให้ความรุนแรงลุกลามไปด้วยพลวัตรของมันอย่างไม่อาจควบคุมได้ ทว่าการตราโทษบาปทั้งปวงไว้แต่กับเจตนาของบุคคลใต้อำนาจแต่ฝ่ายเดียวก็ยังเป็นการมองที่ต้นเข็นใบ ที่สำคัญความรุนแรงเมื่อ 14 ตุลาคม ๖ ยังเป็นผลของการพัฒนาอย่างเสียคุณค่าตลอด 10 ปีที่ว่าภายใต้ระบอบ “ปฏิวัติ” แบบสฤษดิ์ด้วย มันเป็นวิกฤตแบบอินทรีสภาพที่เกิดขึ้นเองจากโครงสร้างอันไม่สมประกอบของสังคมไทยซึ่งระบอบทุนนิยมโลกได้ใช้บุคคลใต้อำนาจของไทยเป็นเครื่องมือสร้างโครงสร้างพิการนั้นขึ้น บทเรียนบทนี้สอนเราว่า ในขณะที่เราได้ฝันหาการพัฒนา เราสมควรตั้งคำถามต่อการพัฒนาด้วยมิใช่หรือ ? และในขณะที่เราตั้งคำถามต่อความรุนแรง เรายังตั้งคำถามต่อโครงสร้างสังคมที่เพาะเลี้ยงหน่ออ่อนของความรุนแรงนานารูปแบบไว้ด้วยมิใช่หรือ ?

(10)

ไม่มีใครปรารถนาความรุนแรง มวลชนผู้ปราศจากกลไกแห่งความรุนแรงในเมื่อยังเกลียดชังความรุนแรงที่สุด คนที่ถือความรุนแรงเป็นสรณะ ถ้าไม่ใช่พวกเขาคนสภามัชฌิมจะคงไปตามอารมณ์ก็เป็นโรคจิตเท่านั้น คาร์ล มาร์กซ์ ผู้ให้กำเนิดสังคมนิยมวิทยาศาสตร์ ก็ทำให้เป็นศาสนาแห่งความรุนแรงครั้งที่ผู้คนทั่วไปหลงเข้าใจไม่ ตกลงไปอย่างกันเบียดแห่งหัวใจ เขาเป็นนักมนุษยนิยมผู้เชิดชูคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษยชาติ ทั้งพยายามต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งนั้นอย่างแน่วแน่เสียสละตลอดชีวิต คาร์ล มาร์กซ์ต่างจากนักมนุษยนิยมอื่น ๆ ก็ตรงที่เขาเป็นนักปฏิวัติ และเขาค้างจากนักปฏิวัติอื่น ๆ ตรงที่การปฏิวัติของเขามีได้ถือความรุนแรงเป็นเป้าหมาย หากถือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมนิยมซึ่งเต็มไปด้วยความรุนแรงเป็นเป้าหมายท่าหาก มติของคาร์ล มาร์กซ์ จึงไม่ใช่ “ก้องอากษ์แก่ความรุนแรงเพื่อการปฏิวัติ” แต่เป็น “วิถีทางที่มีประสิทธิผลจริงในการเปลี่ยนแปลงสังคมซึ่งเต็มไปด้วยความรุนแรง” ความรุนแรงและการปฏิวัติเป็นเพียงหนึ่งในบรรดาวิถีทางทั้งหลาย ซึ่งประสิทธิผลของมันจะคงพิสูจน์แก่กันนั้นด้วยเงื่อนไขทางสังคมก็เป็นรูปธรรมในประวัติศาสตร์ ไม่ใช่ใส่ถ้วยหล้า นานธรรมจักรวิสัยอื่นโลกภายนอกสังคมทางประวัติศาสตร์.

6.

แทนที่ปริศนา “ความรุนแรงหรือสันติวิธี ?”, “การปฏิวัติหรือการปฏิรูป ?” เรากลับเห็นว่าประสบการณ์ในรอบทศวรรษ 14 ตุลา ฯ ได้เสนอปริศนาค้างหากอีกชุดหนึ่งเป็นปริศนาเร่งร้อนที่กึ่งข้อสงสัยทั้งก่อนเป้าหมายและวิถีทางของขบวนการเคลื่อนไหวสังคมไทย กล่าวคือ

หนึ่ง-มีความเป็นไปได้หรือไม่ในสังคมทุนนิยมซึ่งพำอัยพัฒนาของไทยที่จะบรรลุเป้าหมายประชาธิปไตยด้วยการจำกัดตัวเองอยู่ในกรอบวิถีทางการปฏิวัติประชาธิปไตยกฏมที่ล้วน ๆ ? และ
สอง-เป้าหมายประชาธิปไตยล้วน ๆ เป็นคำตอบที่เพียงพอต่ออากษ์ใช้ของสังคมไทยหรือไม่ ?

เราไม่มีคำตอบสำเร็จรูปให้ ขอเสริมกันทั้งหลายจงแสวงหาเอาจากประวัติศาสตร์สังคมไทยและมนุษยชาติกันเองเถิด

เกษียร เตชะพีระ

24 ก.ย. 2526